

BENEDIKT KURİPEŠIĆ, ITINERARIUM DER GESANDSCHAFT KÖNIG
FERDINAND I. VON UNGARN NACH KONSTANTINOPEL 1530.

Pod gornjim naslovom, koji se ponešto razlikuje od originala, Srećko M. Džaja izdao je 1983 (Materialia turcica, Beiheft 6, Bochum, SR Njemačka) faksimil itinerara iz g. 1531. o kraljevskom poslanstvu na dvor Sulejmana II radi sklapanja primirja. Tekstu toga spisa, koji je sastavio njegov sudionik, tumač Benedikt Kuripešić (Kuripečić?), izdavač je dodao kraći pogovor (str. 1—7) i, u suradnji s J. Džambom, »Namenskondanz zum Itinerar« (10—61), s indeksom imena, uglavnom topografskih. Pri tome su oblici prvobitnog izdanja uspoređeni s oblicima jedinoga sačuvanog prijepisa (prozvanog po nalazištu »Ottensteiner Handschrift«), izdanja toga prijepisa iz 1910, opširnijeg prikaza P. Matkovića u Radu JAZU 56, 1881, i prijevoda D. Pejanovića (Sarajevo 1930). Na kraju izdanja nalazi se karta putova na Balkanskom poluotoku u 16. st. s ucrtanom rutom poslanstva, a unutar osnovnog teksta nekoliko ilustracija, koje se, međutim, razlikuju od crteža u sačuvanom rukopisu (otpao je, npr., i crtež Vrhbosne!).

Budući da je poslanstvo na svom putu prošlo i Bosanskim pašalukom, od Klauđuše do Zvečaja na Kosovu, Kuripešić je imao dovoljno prilike da štošta vidi i dozna, pa njegov opis »Donje« i »Gornje Bosne«, kojih granicu stavlja na Vrhbosnu tj. Sarajevsko polje (iako samo Sarajevo ne spominje!) obiluje dragocjenim podacima koji nisu samo topografske prirode. Iako je izdavač obratio pozornost samo potonjima, on je vrijednost ovog izvora ispravno ocijenio ovim riječima svog pogovora (4): »I danas, nakon stotinu godina modernoga povijesnog istraživanja, Kuripešićev se opis puta može ocijeniti kao najvažniji i najpouzdaniji izvor za bosansku povijest na prijelomu 15. i 16. stoljeća. Samo što dosadašnja historiografija nije još, kako se po svemu čini, uočila potpuno značenje ove činjenice zbog bogumilizirajućih (bogumilistischer) i drugih ideološki presvođenih shvaćanja bosanske povijesti, koja ne mogu naći nikakav oslonac u Kuripešića. Naprotiv!«

Prolazeći Bosnom od 27. kolovoza do 20. rujna, dakle gotovo punih mjesec dana, i služeći se pri tome svojim rodnim jezikom koji je zajedno s jezikom naroda u Bosni, Srbiji i Bugarskoj nazivao »vindskim« (windisch) tj. slovenskim, Kuripešić je svoje dojmove mogao provjeravati u usmenom dodiru s ljudima, u čemu su ga zacijelo pomogli i neki hrvatski plemići priključeni poslanstvu. Ovi su, osim toga, poznavali vjerojatno i ćirilsko pismo; i sâm se Nikola Jurišić, jedan od dvojice poslanika, nešto prije potpisao ćirilicom na ispravi od 21. III 1528 (»Mikula Jurišić moje ruke pismo«; faksimile u V. Klaić, Povjest Hrvata III/1, 1911, 141). Nije, štoviše, isključeno da je »srpsko pismo«, kako ga sam naziva, poznavao i Kuripešić, jer između ostaloga prevodi i dva grobna natpisa sa stećaka vojvode Radosava Pavlovića i njegova vjernog »sluge«, uklesana ćirilicom. Bio je to prvi slučaj te vrste u cjelokupnoj literaturi o stećcima.

Posebno značenje pripada podacima koje Kuripešić donosi o stanovništvu u Bosni. Iako poslanstvo prolazi središnjim dijelom zemlje, ono — prema njegovu svjedočanstvu — nailazi samo na pojedinačne slučajeve prelaženja na islam i to samo u mladih i »lakomisljenih« osoba. S obzirom na vjersku pripadnost u pretežne većine naroda u »donjoj Bosni« Kuripešić dosljedno i bez ikakva dvomljenja spominje samo katolike i pravoslavne koje naziva kršćanima »sv. Pavla« (taj je naziv poneki pisac pogrešno izjednačio s imenom dualističkih heretika pavlikijana odnosno bogumila). Pisac je ovih redaka već 1937. istakao važnost ovih podataka i zaključio svoje razmatranje o njima konstatacijom koja do danas nije ništa izgubila od svoje vrijednosti: »Nigdje se u ovom zanimljivom izvoru ne može naći nijedna riječ, koja bi upućivala na postojanje još kakvih drugih kršćanskih vjernihika osim katolika i pravoslavnih« (Problem »bosanske crkve« u našoj historio-

grafiji, Rad JAZU 259, 167). Pri tome je Kuripešić bio uvjeren da su katolici starinci, a pravoslavni došljaci iz — Beograda i Smedereva, tj. tadašnjega Smederevskog pašaluka.

Potonja tvrdnja nije točna niti se može zaključiti kako je Kuripešić do nje došao. Iznenaduje više činjenica da nije nigdje sreo kojeg vjernika heretičke »Crkve bosanske« ili »kristjanina«, o kojima ima nekih tragova čak i u suvremenim turskim defterima.

Kuripešićeve podatke o prelaženju na islam Džaja je na drugom mjestu opravdano naveo u prilog tezi »da se islamizacija u ovoj epohi nije provodila nasilnim metodama« (Die »Bosnische Kirche« und das Islamisierungsproblem Bosniens und der Herzegowina in den Forschungen nach dem zweiten Weltkrieg, München 1978, 89). Međutim, ni u tom spisu, kao ni prilikom ovdje prikazanog izdanja, nije uzeo u obzir i druge važne podatke B. Kuripešića o vjerskim odnosima u tadašnjoj Bosni.

Na kraju još samo jedna dopuna u vezi s izdanjima ovog itinerara: poznati srpski historičar Čedomilj Mijatović prvi je u nas skrenuo pažnju na Kuripešićev spis svojim djelomičnim prijevodom objavljenim u beogradskom »Vidovdanu« 1863, br. 77—88, koji je P. Matković ocijenio kao »izvrstan«, a V. Čorović kao »u osnovi dobar« izvod, unatoč »nepouzdanosti u geografskim imenima« (Čedomilj Mijatović kao historičar, JIC III, 1937, 196).

Jaroslav Šidak

H I S T O R I J S K I
Z B O R N I K

IZDAVAČ: Savez povijesnih društava Hrvatske

REDAKCIJSKI ODBOR

Ivan KAMPUŠ
Bernard STULLI
Jaroslav ŠIDAK

GLAVNI I ODGOVORNI UREDNIK

Jaroslav ŠIDAK

KOREKTOR

Branko ERDELJAC

Adresa uredništva:

Savez povijesnih društava Hrvatske
Zagreb, Filozofski fakultet, Ul. Đure Salaja 3
Časopis izlazi jednom godišnje

Pretplate i narudžbe šaljite na adresu:

Savez povijesnih društava Hrvatske, Zagreb, Krčka 1

Cijena ovog broja iznosi 800 din.

Izdavanje časopisa sufinancira

Samoupravna interesna zajednica za znanstveni rad SRH — VII.

Tisak Štamparskog zavoda »Ognjen Prica« u Zagrebu — svibanj 1985.